

A woman in a vintage, light-colored dress with a high collar and puffed sleeves stands in the center of the frame. She is illuminated by a bright, circular spotlight that creates a series of concentric, glowing rings around her. The background is a dark, teal color with a hypnotic pattern of concentric circles. The overall mood is mysterious and ethereal.

e.e.

Olga Tokarczuk

premedia

ĎALŠIE KNIHY OLGY TOKARCZUK

Pravek a iné časy

Pravek, dedina uprostred Poľska, kde sa všednosť preplieťa s nezvyčajnosťou, prítomnosť s mýtom a každodenný život je dôležitejší ako veľké udalosti. V búrlivom dvadsiatom storočí bojuje v Praveku niekoľko pokolení niekoľkých rodín o šťastie i budúcnosť. Ich osudy vytvárajú univerzálny príbeh o čase, pominuteľnosti a ľudskom osude.

Cez kosti mŕtvych pluh svoj ved'

Detektívny príbeh o tom, kto zabíja miestnych poľovníkov a pytlakov v poľskom mestečku. Alebo rozprava o právach zvierat. Alebo ekologický thriller s feministickým pozadím. Román, ktorý je zábavnou a dojemnou zmesou všetkého zmieneného a dôkazom Tokarczukovej všestrannosti a rozhladu.

Empúzion

September 1913, Görbersdorf v Dolnom Sliezsku. Uprostred hôr stojí už pol storočia prvé sanatórium pre pľúcne choroby. Mieczysław Wojnicz, študent z Lvova, dúfa, že nový druh liečby a krištáľovo čistý vzduch v kúpeľnom mestečku zastavia, ak nie rovno vyliečia jeho chorobu. V penzióne pre mužov sa schádzajú chorí z celej Európy a neúnavne spolu diskutujú a filozofujú.

Putovanie ľudí Kniha

Debutový román Olgy Tokarczuk ukazuje autorku, ktorá prichádza s odvážnym románom myšlienok situovaným do Francúzska konca 17. storočia. Skupiny hugenotov prechádzajú krajinou, aby sa dostali na sever, kde dúfajú nájsť novú vlasť. Z okien koča ich sleduje skupina nezvyčajných cestovateľov smerujúcich na juh. V Pyrenejách, ku ktorým smerujú, je v múroch malého kláštora už stáročia ukrytá Kniha. Teraz má šancu rozhodnúť o budúcnosti sveta. Lenže je svet pripravený na to, aby sa Kniha našla?

Olga Tokarczuk

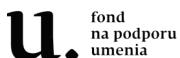
E.E.

Z polštiny preložil

Karol Chmel

premedia

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

Olga Tokarczuk: E. E.
Prvé vydanie

Copyright © Olga Tokarczuk, 1995
Translation © Karol Chmel, 2024
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia
ISBN 978-80-8242-306-1

*Neopodstatnené je odlišovať
duchovný svet od materiálneho...
Skutočne existujú len osoby.*

Berkeley

Erna Eltznerová

Erna Eltznerová sa vynorila z hmly neurčitosti, aká zvyčajne sprevádza existenciu priemerných dcér z viacdetnej rodiny, keď pár dní po svojich pätnástych narodeninách pri obede omdlela. Okamžite zavolali doktora Löweho, ktorý potvrdil nedokysličenie mozgu, celkovú slabosť organizmu a precitlivosť. Uložili ju do matkinej chladnej spálne, pretože doktor odporúčal pokoj. Pani Eltznerová pri nej zostala dlhšie. Držala malú studenú ruku vo svojej teplej masívnej dlani a pokúšala sa nájsť v nehybnej dcérkinej tvári nejaký signál pre seba.

V eltznerovskej rodine kypiacej životom bolo Ernino zamdletie rovnako senzačnou udalosťou ako nedávne osýpky malého Klauza alebo požiadanie o ruku Berty, najstaršej dcéry v rodine. Od obeda sa dvere do izby, kam uložili Ernu, nezatvárali. Päť Erniných sestier, od najmladšej Liny, ktorú priniesol v náručí otec, až po Bertu, krásnu osemnásťročnú slečnu, a dvoch bratov – všetci tam podchvíľou nazerali, prinášali termofor, bylinkový čaj, deku, bábiku, aby aspoň okom mrkli na neprirodzenú sivosť jej tváre, vpadnuté oči a voskové ruky so zbelenými nechtami.

Domov Eltznerovcov, priestranný viacizbový byt, do večera nasiakol arómou kolínskej a amoniaku. Teraz bol plný opatrných krokov, tlmených rozhovorov, napomínajúcich šepotov. Pani Eltznerová s Bertinou pomocou vyzliekla slabučkú Ernu a uložila ju spať do svojej postele: Erna tú noc strávila prvý raz v živote sama. V tme iba tlmene osvetľovanej lampou z ulice vyzerala matkina izba ako posypaná púdom.

Široká posteľ bola v strede preliačená a Erna ležiaca v tej priehlbine mala pred očami plafón plný puklín a tieňov. Ležala nehybne a počúvala hodiny z predizby, ktoré rovnomerne porciovali ticho na drobné gulôčky. Erne pripomenuli poličky u pekára, vždy plné okrúhlych žemličiek poukladaných rytmicky jedna vedľa druhej. V tú noc takto vyzeral čas.

Potom Erna mierne pootočila hlavu a zvedavo sa rozhliadala po matkinej izbe. Pozerala sa na veľkú skriňu so šatstvom, cudziu, hrozivo masívnu, záhadnú hrudu, ktorá sa viacnásobne nejasne odrážala v trojstennom zrkadle nad toaletným stolíkom. Zdalo sa jej, že zachytila akýsi pohyb, tieň, čo sa presunul cez sklenú tabuľu. Znepokojene sa pokúsila sadnúť si na posteli, no zrazu jej prišlo zle. Erna si uvedomila, že počuje niekoľko zapálene rozprávajúcich osôb, ale hlasy boli také vzdialené, také nevýrazné, že nevedela rozoznať slová. Spočiatku si myslela, že rozhovor dolieha z jedálne, no bol už predsa neskorý večer. Pokúšala sa započúvať do prúdu reči, ale čím viac sa chcela sústrediť, tým viac sa zdroj hlasov presúval niekam nabok a menil sa na šum a blabot. Po niekoľkých pokusoch zachytiť jednotlivé slová, ktoré akoby jej pripomínali slová známe, no zároveň známe neboli, si Erna s úľavou pomyslela, že ešte sa neprebrala z mdlôb alebo azda zaspala znovu; uvedomila si totiž, že chór hlasov neprichádzal z jedálne ani z nijakého iného miesta v byte, ale bol v nej samej. Hlasy pochádzali z akýchsi rozľahlých priestranstiev, aké sa v nej otvorili práve vtedy, keď pri jedení rybacej polievky uvidela na opačnej strane stola muža, ktorý ju sústredene pozoroval.

Ešte aj teraz, keď ležala v matkinej posteli, by ho Erna dokázala opísať; možno nie každý detail postavy, ale rozhodne tie najpodstatnejšie veci: veľmi svetlé oči a inakosť, ktorú nemožno presne určiť. Akoby niekto vystrihol ilustráciu z jednej knihy a vložil ju do druhej. Neboli to tie správne farby, ani tie isté rozmery, čosi cudzie, hoci sotva uchopiteľné. Nikto si nevšímal človeka stojaceho na všeobecne viditeľnom

mieste, ba Gréta prešla cez neho s miskou plnou šparglí. Erna pochopila, že vidí ducha.

Prečo jej pohľad na človeka, cez ktorého presvitá tapetový vzor na stene, pripadal taký strašidelný? Dvíha oči od taniera, ktorý má okraje zdobené konárikmi kvitnúcej jablone, a vidí mladšieho brata Maxa, a hneď za ním je *to*. Pozoruje ju zrakom, v ktorom je množstvo myšlienok naraz, veľa slov a obrazov. Presne *to* uvidela Erna.

Erna sa nemala ducha prečo báť. Po večeroch bola často svedkom prenášania kartárskeho stolíka a tajomného zamykania dverí pred deťmi, keď prichádzal nezvyčajný pán Frommer a rozprával o pohybujúcich sa predmetoch, o dverách, čo sa s vrzganím otvárajú, o hlasoch putujúcich kade-tade po domoch. Erna vídavala aj svoju matku, ako sa nakláňa k tete, a počula aj jej vzrušený šepot: „Zasa bol u mňa ocko...“ Duchovia teda bezpochyby existovali, tak isto ako existuje Amerika, veľká láska alebo zločin, ale boli niekde ďaleko, mimo dosah každodennej skúsenosti. Ich existencia sa koncentrovala v nejakom inom priestore a nebolo ich prečo očakávať pri obede.

Teraz bola táto nepísaná dohoda porušená a Erna hneď pochopila, že mierne rozmazaná, s ničím nesúvisiaca, cudzia postava, ktorá sa na chvíľu zúčastnila na rodinnom obede, bol duch. Keď už Erna ležala v posteli vyhriatej termoformy, dospela k záveru, že ochorela na nejakú chorobu, ktorá umožňuje vidieť duchov. Niežeby videnie duchov bola choroba. Vídaval ich predsa pán Frommer aj jej matka (hoci v tomto ohľade jej pripadal pán Frommer dôveryhodnejší). Písalo sa o tom v románoch, ktoré spolu s dvojičkami kradli z maminej knižnice a ukradomky ich čítavali, keď sa dospelí venovali sami sebe. Keď bol doma tatko, usiloval sa dohliadnuť, aby sa dievčatá nezaoberali „hlúposťami“, a Erna vedela, že sa nadovšetko bál ženiných nervových záchvatov, všetkých tých krčvov, migrén a podráždenosti, keď museli všetci zachovávať ticho a doktor Löwe neopúšťal jej izbu. Bola to tiež choroba?

Žeby to práve pod jej vplyvom Ernina matka vravela potom sestre: „Znovu bol u mňa ocko...“?

Mohla to byť tá istá choroba. Erna rozvíjala tieto predstavy a zdalo sa jej, že postel sa ocitla na okraji priepasti, ktorá sa otvorila práve dnes a ktorá zmenila celý svet. „Zajtra“ bolo slovo, ktoré prinášalo úľavu. Keď zaspávala, uvidela tvár otca, ktorý ju pobozkal na čelo a tichučko vyšiel z izby. Potom, už tam, na druhej strane, v jej sne, začal vyrastať veľký strom plný udalostí, slov, príslubov. Rástol a rástol, až dosiahol nebo a rozžiaril sa akousi očividnou pravdou, ktorú však Erna nedokázala pomenovať. Pochopila však, že práve ona je ten strom, čo vyrástol z tepla termoforu a teraz prerastá cez plafón a byt nad ním, až po strechu a ešte vyššie a vyššie.

Ráno, keď Erna v posteli s chuťou jedla vajíčko namäkko, o všetkom porozprávala matke. Kútikom oka pozorovala, ako sa bude tváriť pani Eltznerová. Očakávala skôr prudkú reakciu, ale matka mlčala. Až keď Erne splietala z riedkych vlasov myšacie vrkôčiky, spýtala sa zdanlivo ľahostajným hlasom, v ktorom však dcéra vycítila neovládateľnú zvedavosť:

„Poznáš ho?“

„Koho?“

„Toho pána pri obede...“

„Neviem,“ odpovedala Erna, ale tým sa rozhovor neskončil.

Pani Eltznerová, balansujúca medzi rozpínavým vzrušením, zvedavosťou a nevyhnutnosťou zachovať pokoj zoči-voči dieťaťu, si našla ešte niekoľko potrebných činností, aby sa mohla napokon spýtať:

„Ako vyzerala tá... postava? Pamätáš si na ňu, prezradíš to mame?“

Erna teraz stála pred zrkadlom a matka jej zapínala háčiky na béžových, neforemných šatách. Čosi zvláštne sa dialo s jej pamäťou, lebo si nedokázala spomenúť na tvár muža, cez ktorú presvital vzor tapety. Pamätala si samotný vzor: ružovo-oranžové ľalie s troma lupeňmi vložené do ružice na

bledohnedom pozadí. Pamätala si kvietky na obrube taniera aj olivovozelenú farbu rybacej polievky s opekaným chlebom. Pamätala si aj najprv začudovaný a potom vystrašený Maxov pohľad a rozostrený, nereálny tvar za jeho chrbtom. A zas to bolo tak ako s tými hlasmi v noci – čím väčšími si chcela spomenúť na tú postavu, tým bol obraz menej uchopiteľný. Tvár tej postavy za Maxovým chrbtom jej unikala, rozplývala sa, akoby práve pri pohľade na ňu Ernine oči slepli. A tak mlčala – nevidela nič, okrem vlastného odrazu v zrkadle.

„Mal okuliare? Alebo žeby monokel? No, porozmýšľaj...“ pokúšala sa jej matka pomôcť.

Áno, mohol mať okuliare. Erna si pamätala zlatú linku pod veľmi svetlými očami. Drôtené, zlaté okuliare.

„Áno, okuliare,“ povedala.

„A čo ešte?“

Teraz si Erna začala vybavovať tú tvár dôkladnejšie, ba možno ju vytvárala odznova: dlhý rovný nos, tenké ústa, vysoké čelo s kútmi. Matkine ruky sa zastavili dlhšie pri ktoromsi z háčikov, akoby chceli šaty rozopnúť a začať ju zapínať odznova.

„Videla si ho už aj predtým?“

Erna pokrútila zamietavo hlavou. V béžových šatách pozapínaných až po krk vyzerala bezradne a smutne. Pani Eltznerová si ju pritúlila k bujným, no nezadržateľne star-núcim prsiam. Erna zacítila chladnú hladkosť látky a vôňu fialkového parfumu.

Pani Eltznerová

Na druhý deň sa v domácnosti Fryderyka Eltznera, majiteľa textilnej továrničky, ktorá v poslednom čase vyrábala odevy pre potreby armády, neodohralo nič mimoriadne. Staršie deti odišli ráno do školy a dve mladšie boli s Grétou

na prechádzke. Okolo poludnia mal prísť doktor Löwe, aby vyšetрил pacientku. Kým pani Eltznerová čakala na doktora, dala inštrukcie kuchárke a sama sa pustila vyťahovať zo skríň zimné kabáty, čiapky, rukavice a šály. Otvárala priepastné skrine v predizbe, odkiaľ zaviala do celého bytu chladná, mramorová aróma naftalínu. Pani Eltznerová rozmýšľala o Erne ležiacej v jej posteli, a tým, že rozmýšľala o Erne, rozmýšľala aj, a možno predovšetkým, o sebe. V Erne, jedinej zo svojich dcér, videla seba, takú, aká bola v jej veku, či ešte mladšiu – plachú, škaredú, osamotenú a odcudzenú svetu, akoby doň nepatrila. Dala by prednosť tomu, keby pociťovala podobnosť s pekne stavanou, vážnou Bertou alebo koketnou Marie, či s rozmazanou a rozmarnou Linou, alebo aspoň so seba-vedomými dvojčkami. Dovčera. Včera sa pozrela na Ernu inak a teraz, keď stála oproti otvorenej skrini, si uvedomila, že Erna zdedila jej gestá aj jej kulinárske preferencie – mala rada paradajkovú polievku, ryžu a smažené ryby.

Nakrátko sa jej v pamäti vynoril nejasný obraz špeciálnych nožov na ryby, aké sa v rodnom dome kládli na stôl s tou úpornou poľskou pripútanosťou k nepohodlným konvenciám. Keďže však nebola obdarená mimoriadnou vizuálnou predstavivosťou, predstava nožov na ryby sa onedlho rozplynula.

Pani Eltznerová sa teraz otočila k veľkému zavesenému zrkadlu a uvidela sa v ňom taká, akú zo seba sama stvorila: kyprá, pestovaná blondínka so svetlou pokožkou, plná ženskosti, ktorú nezničilo ani osem pôrodov a jeden potrat. Prešla si dlaňou po tvári a hrdle až po stojatý golierik šiat. Keď rodila ďalšie deti, zakaždým váhala, či bude mať dosť lásky; lásku totiž chápala ako zásobu energie, akou treba obdarúvať ostatných. Tá zásoba bola obmedzená a bolo ju treba rozdeľovať na čoraz menšie časti a ešte si trochu nechať aj pre seba. Dívala sa na seba v zrkadle, no podchvíľou jej znepokojený pohľad zabľúdil ku kuchynským dverám, lebo sa bála, že by ju pri tejto tichej

adorácii mohla pristihnúť slúžka. Obsiahla zrakom svoje veľké, korzetom nadvihnuté prsia, nežne zúžený pás a mocné boky. Na svojich štyridsať rozhodne nevyzerala. Teraz začala hľadať fyzickú podobnosť medzi Ernou a sebou. Erna by mohla byť jej tieň – taká bola drobná, malá a jemná. A predsa tu akási podobnosť bola – jasné oči, obrys úst, zuby, ruky a nohy, dosť na prebudenie vzrušenia a z neho vyplývajúcu nehu, že práve v Erne vidí vlastnú, neopakovateľnú a konkrétnu existenciu. Okamžite pocítila neodolateľné nutkanie zájsť za dcérkou a pritúliť si ju k sebe. Erna sedela na posteli opretá o vankúše a prezerala si encyklopédie. Zdvihla oči k matke – ich odtieň evokoval vo vode rozpustenú farbičku na bielizeň. Pani Eltznerová jej ponaprávala vankúše a sadla si na okraj postele. Erna lahostajne, bez čítania, prevracala stránky.

„Dcérenka, líbiš ma?“

„Áno, mama,“ odpovedala Erna.

Pani Eltznerová si ju pritúlila k prsiam a vdychujúc vôňu dcérkiných vlasov si pomyslela, že tie jej musia voňať rovnako.

Keď prišiel doktor Löwe, pani Eltznerová sa s ním zatvorila v salóne a jasným, sebaistým tónom mu porozprávala, čo, či skôr koho uvidela včera Erna pri obede. Povedala aj to, že podľa všetkého sa v Erne prejavili schopnosti média, ktoré mala celá rodina pani Eltznerovej.

„Pokiaľ ide o toto, nemám tu čo robiť. Treba skôr poslať po nejakého exorcistu,“ povedal Löwe a vstal.

Pani Eltznerová sa nevzdávala. Prudko vstala, pričom stiahla obrus, a chytila ho za ruku.

„Neodchádzajte, prezrite ju, je taká slabučká.“

„Práve preto vás upozorňujem, aby ste jej nepletli hlavu podobnými hlúposťami, a nenahovárajte si to ani vy. Ernina nervová sústava ešte nie je celkom vyformovaná a v tomto veku môže byť mimoriadne náchylná na mdloby alebo kŕče. Pridávať k tomu ešte nejaké z prsta vymúľané démonické historicky môže viesť k indispozícii a narušiť jej beztak krehkú rovnováhu.“

Pani Eltznerová mu nepúšťala ruku.

„Keby ste to počuli, doktor... Ona nikdy nevidela svojho starého otca, a opísala ho tak plasticky. Bol to on, vybral si ju ako najvhodnejšiu v rodine, ako tú, čo sa mi najviac podobá... Bola som jeho obľúbená dcéra...“

Doktor Löwe sa na chvíľu zamyslel.

„Dohodnime sa, drahá pani, že to, čo ste mi povedali, si necháte pre seba. Nemali by ste sa o tom rozprávať s malou. Nech veľa odpočíva, veľa je, a keď sa bude cítiť silnejšia, nech sa vráti k bežným každodenným povinnostiam. Nemyslím si, že by sa to ešte zopakovalo. Čokoľvek to bolo, tvárme sa tak, že sa nič nestalo.“

„Tvárme sa, že sa nič nestalo,“ zopakovala pani Eltznerová.

Po obede si Fryderyk Eltzner zdriemol na pohovke v salóne; tvár mal prikrytú novinami. Na dvore už bola tma, keď mu žena priniesla mäta.

„Bylinky, drahý.“

Sadla si na pohovku, pozerala sa, ako pije a čakala na nejakú mimoriadnu chvíľku, vhodnú na rozprávanie o tom, čo tak hlboko prežívala. Vždy to tak robila. Pripravovala svojho poslucháča, to ticho bolo úvodom k slovám, ktoré vzápätí zaznejú.

Keď sa Eltzner zoznámil so svojou budúcou ženou, práve prerušila kontakty so svojou rodinou a svojou krajinou – pokúšala sa stať herečkou v Berlíne. Bývala s akousi veľmi podozrivou priateľkou, maliarkou, a chodila na lekcie herectva. Našiel by sa niekto, kto by tomu teraz uveril? Šialene sa do nej zaľúbil, ešte predtým než ju našla jej rodina. „Prichodilovci“ – tak ich volal, lebo nedokázal správne vysloviť to meno. Považoval sám seba za jej prozreteľnosť, lebo nevedno, čo by sa bolo stalo s tým mladučkým, tak trochu bláznivým dievčaťom v Berlíne. Na veľkú úľavu jej rodiny sa zosobášili a presťahovali sa do Vroclavu, kde Eltzner prevzal upadajúcu otcovu manufaktúru. O rok neskôr sa narodila Berta. Potom sa rodili deti jedno za druhým.

Eltzner si občas mýlil postupnosť, v ktorej prichádzali na svet. Presne si pamätal len narodenie dvojčiek, za ktoré jeho žena takmer zaplatila životom. Za tie roky sa z chudého nervózneho dievčaťa premenila na krásnu, urastenú ženu. Do ničoho ju ne-súril, chcel, aby si sama vybrala pravú chvíľu. To, čo plánovala povedať, nebolo preňho určite nijako dôležité. Deti ho príliš nezaujímali. Všetky ich mal rád, všetky dohromady ako „deti“, ako potomkov. Postačilo mu vídať ich každý deň pri obede a aj vtedy bol v duchu niekde pri svojich tkáčskych strojoch.

Pani Eltznerová musela nájsť spôsob, ako uchopiť ťažkú tému, akou bola otázka duchov. Takéto veci jej muža vôbec nezaujímali. Zdalo sa jej však, že muž ju pozorne počúva. Spustil nohy z pohovky a pohojďával nimi; díval sa pritom na svoje chodidlá. Keď potom zmlkla, vstal a pristúpil k oknu, za ktorým sa na mokrej dlažbe odrážali lampy.

„No nebol to celý môj otec?“ spýtala sa dramaticky pani Eltznerová. „Tie okuliare, to vysoké čelo s kútmi...“

Eltzner odložil dávno prázdnu šálku.

„Tvoj otec nikdy nemal kúty,“ povedal pokojne.

„Ale áno, presne si to pamätám!“

Chvíľu sa navzájom premeriavali a nakoniec pán Eltzner povedal:

„Radšej by som o takých veciach nepočul. Nepáči sa mi to. Je to najjednoduchší spôsob, ako z nej urobiť blázna.“

Pani Eltznerová sa prudko otočila k dverám. Znovu sa cítila vo svojom živote rozčarovaná a oklamaná. Bola uväznená v jednom dome s človekom, ktorý jej absolútne nerozumel, akoby boli každý z iného sveta, akoby rozprávali inými jazykmi. Vrhla pohľad na stenu s dubovým obložением. Zdalo sa jej, že sa dusí. Musí odtiaľto okamžite odísť, z tejto izby, z tohto domu. Pociťovala nenávisť, ktorá jej v hrudi zastavovala dych. Chytila sa za hrdlo a vykročila k dverám. Z hĺbky tela počula narastajúce dunenie akejsi obrovskej vlny. Začala sa potácať, ohlušená tým rámusom. Chcela zhlboka, intenzívnejšie dýchať,

ale hrdlo sa jej stislo a predral sa cezeň len svištiaci zvuk, ktorý zalarmoval Eltznera obráteného k oknu. Pribehol k dverám, pričom obišiel ženu, a zakričal do šera chodby:

„Sol!“

V poslednej chvíli sa mu podarilo zachytiť padajúcu pani Eltznerovú. Mala napoly privreté viečka, pod ktorými bolo vidieť očné bielka. Ruky sa vystreli ako pazúry a nechty jej zbeleli. Začal ju zľahka udierať po zosivenej tvári. Vzápätí sa zjavila Gréta s flakónikom voňavej soli. Keď ho priložili pod nos pani Eltznerovej, spôsobil prudké rozkašľanie. Pohli sa viečka a dúhovky sa vrátili na svoje miesto.

O štvrthodinku pani Eltznerová ležala na leňoške v mužovej izbe a on jej podával šálku s bujónom – druhou rukou ju držal za jemnú, buclatú rúčku s oblúbeným prsteňom na prostredníku.

„Bol som na teba prihrubý... Odpusť mi,“ povedal. „Trápiš sa s deťmi, staráš sa o domácnosť, máš toho toľko na pleciach. Som taký nepozorný, tak ľahko ťa môžem zraniť... Odpusť mi, Muška...“

„Nie, môj milý, je to moja vina. Máš veľa práce, a ja ti ešte pridávam,“ odpovedala mu žena slabým hlasom.

Po večeri napísala krátky list Walterovi Frommerovi, domácemu priateľovi, okultistovi a znalcovi nezvyčajných tém. Pozvala ho na čaj a naznačila, že by sa s ním chcela porozprávať o istých veciach. Na chvíľu zaváhala, kým vložila papier do obálky; potom ešte dopísala svojim vysokým, sebaistým písmom: „Je to veľmi súrne.“

Walter Frommer

Kto bol Walter Frommer? Vo všedný deň – úradník na magistráte. Obsadil jednu z mnohých miestností na druhom poschodí budovy, ktorá bola administratívnym srdcom mesta.

Do jeho kabinetu viedli ťažké, nahnedo natreté dvere s číslom a informáciou: „Evidencia úmrtí“.

Frommer každé ráno absolvoval presun po širokých schodoch cez dve podlažia, medzi ktorými zívala priepasť, oddelená jemným zábradlím z kovových prútov od tých, čo tadiaľto zostupujú a vystupujú. Frommer, ktorý mal strach z výšok, začínal teda pracovný deň so stiahnutým hrdlom a trasúcimi sa kolenami. Stúpal hore, pridržiaval sa steny a za každú cenu sa usiloval nevyzerať vystrašený. Pätnásť rokov sa dva razy denne pozeral na krehké zábradlie a s námahou prekonával ochromujúci strach, že sa hneď potkne a spadne dole do toho dvojposchodového kaňonu, že ho stiahne ako vodný vír.

Pätnásť rokov neurobil nič, aby sa toho strachu zbavil. Nemohol opustiť prácu, ktorú mal tak rád a ktorú tak nenávidel. Možno by sa dali tieto protirečivé pocity vyjadriť inak: Frommer nenávidel myšlienku, že tento druh práce možno mať rád. Bol si istý, že ten Frommer, akým by chcel byť, akým by mohol byť, keby mu nechýbali peniaze a keby nemal chorú sestru, by nenávidel monotónnu rutinu, vysedávanie pri písacom stole nad tabuľkami, dokumentmi, potvrdeniami a zriedkavé kontakty s akýmisi vdovami, spuchnutými od plaču, ktoré v rukách žmolili mokré vreckovky. Frommer sa hanbil za svoju prácu, a keď sa ho na ňu niekto pýtal, odpovedal vyhýbavo, neurčito. Obvykle to postačovalo. Nikdy sa príliš nerozprával o tom, čo robí v úrade, a možno len doktor Löwe, a pravdaže aj Tereza, sestra, vedeli, že Walter Frommer sa zaoberá rátaním mŕtvych.

Keď konečne prekonal dve podlažia schodov a svoju strašnú každodennú dávku strachu, sadal si za stôl na druhej strane priehradky pre klientov. Vytiahol hneď zo zásuvky škatuľku so zastrúhanými ceruzkami, rezervné oceľové pierka, kôpku čistého papiera a drevený lineár. Všetko porozkladal na príslušné miesta a na chvíľu nad tým poriadkom kontemploval.

Potom zatváral oči, podoprel si lakte a zopol ruky. Vyzeral v tej chvíli, akoby sa modlil. V skutočnosti sa Frommer sústreďoval pred prácou, meditoval, hľadal v duši pokoj a stíšenie, vďaka ktorému mohol byť efektívny. Po chvíli otváral oči a siahal po šanónoch, v ktorých mal odložené kópie úmrtných listov, aké vystavoval klientom. Teraz sa začínala samotná práca: spisovanie údajov do štatistickej knihy, ktorú Frommer sám navrhol a pripravil. Za tento nápad dostal svojho času pochvalu aj peňažnú odmenu.

Frommer rozbíjal ľudskú smrť na konkrétne ľudské fakty. Boli to údaje o mŕtvom (vek, povolanie, pohlavie, pôvod, stav, počet detí, bydlisko, ročný príjem, počet obytných izieb, prekonané choroby) a okolnosti smrti, také ako dátum a hodina, úmrtie doma/v nemocnici, náhla smrť/smrť po dlhej, mučivej chorobe/ľahká smrť. Každá takáto informácia sa zapisovala do samostatnej rubriky. Každú sobotu urobil Frommer týždenný prehľad a na konci mesiaca aj mesačný. Dodatočne a už len z vlastnej zvedavosti porovnával údaje s fázou mesiaca a polohou Saturnu oproti znameniam zverokruhu. Bolo to také vzrušujúce, také objavné, že Frommer šiel do práce s rozkošou napriek vedomiu, že najprv musí prekonať tie príšerné dve poschodia.

Za vyše desaťročie svojej práce Frommer zhromaždil množstvo zaujímavých údajov. Občas o nich rozprával akoby mimochodom u Eltznerovcov alebo v iných rodinách, ktoré navštevoval. Prijímali ich so záujmom, občas sa o nich aj diskutovalo, ale keďže ich Frommer prezentoval ako niekde započuté alebo prečítané fakty, onedlho sa na ne zabudlo a téma debaty sa menila. Frommer sa hanbil priznať, že sú to jeho vlastné hypotézy, opierajúce sa o štatistické spracovanie údajov. Rozhodol sa však, že raz napíše knihu. Opíše svoju metódu zhromažďovania údajov, vysvetlí, ako na ňu prišiel, a podelí sa o úvahy týkajúce sa miesta smrti v živote veľkého mesta. Nad názvom knihy bude vytlačené jeho meno; dostane sa do katalógov knižníc.

Druhou Frommerovou vášňou, vášňou hlbokou, no pred inými trocha utajovanou, bol špiritizmus. Možno to bola dokonca rovnaká vášeň, ale dôsledne siahajúca ďalej, mimo samotný fakt smrti. Tak ako bola evidencia mŕtvych nerozlučne prepojená s mocnou budovou magistrátu, tak záujem o svet duchov sa nemenne spájal s domom na Sandinsel, kde býval so sestrou v trojizbovom byte na treťom poschodí. Večer, keď už bolo po návštevách, po večeri a denná porcia kníh bola prečítaná, sedával pri malom stolíku a skúšal rôzne metódy komunikácie s duchmi.

Raz to bolo automatické písmo, inokedy planžeta s písmenami abecedy nakreslenými do polkruhu alebo karty. Pri ich postupnom odkrývaní a ukladaní do konfigurácií, akým rozumel iba on, si čosi sám pre seba mrmlal a vzdychal. No karty ani planžety mu veľa neprezrádzali, možnože mal prí málo predstavivosti. Až keď si k Frommerovi prisadla jeho invalidná sestra s pletením v rukách, začínalo sa niečo diať. Šeсть kariet a bratovo mrmlanie ju ochromovalo, už po chvíli znehybnela, zatvárala oči a upadávala do driemot. Teraz sa Frommerovi zdalo, že písanie alebo karty získavajú význam. V jeho hlave sa zrazu objavovali neočakávané asociácie, myšlienky akoby odnikiaľ, sugestívne obrazy plné života. Dovolil im plávať myslou, nadchýnal sa nimi ako niekto znudený, komu sa práve nečakane dostal do rúk voľný lístok do divadla. Niektoré z nich odieval do slov a vďaka tomu si ich zapamätal. Občas mával v takýchto chvíľach pocit, že vie, čo sa stane, alebo že lepšie rozumie tomu, čo sa práve deje. Niekedy však cítil čosi ako strach, s ktorým vystupoval po schodoch, strach zvierací, panický, rozumom neovládnuťelný. Vtedy sa preberala jeho sestra a žmurkala viečkami.

„Čo to bolo?“ pýtala sa poloprítomne.

„Nič, nič,“ odpovedal a vstal od stola.

Frommer vedel, že všetko, čo je Pravdivé a Významné, sa začína a končí v sne jeho sestry. Veril, že ona má dar kontaktu

so svetom mŕtvych, bolo mu len ľúto, že takýto dar sa dostal takému chatrnému telu a rozumu. Teresa Frommerová, staršia od brata o päť rokov, mala výzor zvráskaveného zostarnutého dieťaťa, hrbatého gnóma z rozprávky. Len s námahou sa naučila čítať, ale usilovne vykonávala všetky domáce povinnosti. Rozprávala nezreteľne a chaoticky, a predsa, keď rozprávala svoje sny, zdali sa byť reálnejšie než skutočnosť.

Pomaly sa motala po kuchyni, venovala sa niekoľkodňovému upratovaniu jedinej skrine, nikdy nekončiacemu pleteniu, prípadne pospávaniu. Keď sa mu podarilo doviest' ju k tomu, aby mu porozprávala svoj sen, prekvapene objavoval v jej predstavách tie isté udalosti, aké sa diali v skutočnosti, niektoré závažné, ako politické zápasy, katastrofy, konflikty, iné banálne, ako choroby susedov, smrť mačky alebo návšteva doktora Löweho.

Zároveň to však všetko bolo iné, malo to ťažko definovateľnú atmosféru nočnej mory. Občas bola nejaká udalosť iba symbolizovaná alebo zasadená v iných dekoráciách, prestavných v čase, vykrivených, odrazených v zrkadlách. Frommer vedel, že Teresin sen nie je obyčajný sen, že sa rozprestiera mimo samotného aktu spánku, že vyplňa ich byt ako vôňa kadidla. Chápal aj to, že je so sestriným snom prepojený. Ako je to možné? Frommera to neprekvapovalo. Lebo to, čo mohlo iným pripadať nezvyčajné, bola preňho bežná skúsenosť, známa odjakživa. Teresin sen bol občas jeho snom, jeho skutočnosťou, ba možno dokonca pravdivou podobou sveta. Kým Teresa bdela, varila, upratovala alebo chodievala na nákupy, platili všetkým dobre známe pravidlá: predmety slúžili na to, aby sa používali, a mŕtvi odišli navždy.

Keď Teresa zaspala, pre jej brata svet zmenil farbu, nie tú pre oči, ale tú pre dušu – zrazu získal zmysel. Akákoľvek samozrejmosť bola dohodnutá, označenie „tu“ alebo „teraz“ zmizlo, a obrazy vo Frommerovej hlave nadobúdali na konkrétnosti a miešali sa s myšlienkami snívajúcej Teresy. Čím